

## A népfogyatkozás történelmi okai\*

Nem tudom, hogy a történelem groteszk fintoaként vagy tragédiaként értelmezsem a tényt, hogy a 21. század második évtizedének első tavaszán egy magát demokrati-kusnak deklaráló európai uniós országban – nemzeti kisebbségként – veszteségeinket felmérve konferencián kell keresnünk megmaradásunk lehetőségeit.

Asszimiláció: a kisebbségbe kerülésünk, vagyis 1918 ősze óta szótárunk legfélel-metesebb fogalma, veszteségeink szóbeli szimbóluma.

Az asszimiláció nem újkori találmány, talán egyidős az emberiséggel. Beismerjük, mi, magyarok is megtettük, nem is egyszer, s az asszimiláció jelen volt a történelmi Magyarország mindennapjaiban is. Elismerjük, hogy a 18. század utolsó harmadától modern polgári nemzetté alakuló magyarság saját nemzeti államának tekintette a Kárpát-medencét. A szintén nemzetté alakuló szlovákok elleni, a 19. század utolsó har-madától felerősödött asszimilációért Magyarország, a magyar kormány és a történet-tudomány többször is bocsánatot kért. Tény, hogy megtörtént, de ez az asszimiláció nem volt végzetes. A szlovákság az „ezeréves elnyomás”-ból életképesen, a középkori szállásterületénél kiterjedtebb etnikai területen élte meg az 1918-as évet.

Gazdaságtörténeti kutatásaimmal igazoltam, hogy az 1867-es osztrák–magyar ki-egyeződést követően – kiemelten a kilencvenes évek közepétől – a magyar–szlovák nyelvhatár a Nagyszombat–Nyitra–Kékkő–Losonc vonaltól délre tolódott, s több helyen elérte az Ipoly völgyét.

A szlovák történettudomány kiemelten kezeli az oktatás elmagyarosítását. Ezzel kapcsolatban nem említik, hogy az állami rendeletek nem érintették az egyházak s más nem állami intézmények által fenntartott iskolákat, így pl. a magyarellenességükről ismert evangélikus és katolikus egyházi iskolákat. A rendeletek négy-öt évi türelmi idő-vel számoltak.

1918-ban megfordult a történelem kereke, s elkezdődött a Kárpát-medencei ma-gyarság történetének legtragikusabb szakasza. Az első világháború győzteseai ún. „nem-zetállamokra” darabolták a történelmi Magyarországot, s a – ténylegesen nem létező – csehszlovák nemzetnek ajándékoztak egyes magyar etnikai tömböket. Ezzel kiszol-gáltatták őket a számukra idegen nyelven beszélő, idegen kultúrát terjesztő államha-talomnak.

---

\* Elhangzott a Népszámlálás és asszimiláció című konferencián Érsekújvárott, 2011. március 5-én.

Az új, demokratikusnak deklarált Csehszlovák Köztársaság első tervei a német és a magyar nagybirtokosok kisemmizését alapozták meg. Földreformjában elvette tőlük, majd kiosztotta a földjeiket szláv – cseh, morva, szlovák – kolonistáknak, miközben – ez 1928-ig volt érvényben – megtiltotta a nem szláv nemzetiségűek – vagyis a magyarok – földszerzését. A földreform keretében tervet dolgoztak ki a magyar etnikai tömbök szétdarabolására. Telepes falvakat létesítettek, s a jelentősebb magyar községek határában kolóniákat szerveztek.

Az új hatalom képviselői, a kolonisták magabiztosan viselkedtek, s megrettentették a nyelvüket nem ismerő falusi magyar lakosságot. Mivel jelentősebb erőszakra nem került sor, a falu lassan felocsúdott a hatalomváltást követő zsidóhadtságból, s élte a maga – többé-kevésbé – megszokott életét.

A városokban más volt a helyzet. Az új államot képviselő, zömükben csehül beszélő, a magyart nem ismerő családok betelepítésével megváltozott a nemzetiségi egyensúly. A magyar–szlovák nyelvhatár közelében fekvő városokban a szlovák származású, de magukat magyarnak jelentő személyek újból szlovákok lettek. A Szlovák Liga jelentése szerint az 1923–1936-os években megközelítően 80 ezren éltek ezzel a lehetőséggel, de ezek zöme szlovák etnikai területen élt.

A magyar többségű városokban élő magyarok a kultúrában élték ki magyarságukat. Összetartó erőt jelentettek a színháztársulatok, a magyar nyelvű és témájú előadás-sorozatok, közös kirándulások.

Ilyen helyzetben találta a csehszlovákiai magyarokat 1938 ősze, amikor is újból átlépett felettük a határ, s Magyarországra állampolgárai lettek. Tagadhatatlan örömeiket a történelem nem tartósította, majd 1945 tavaszán végleg el is temette. A magyarok 1943-tól tudták, hogy a győztes nagyhatalmak 1918-as határai között visszaállítják a Csehszlovák Köztársaságot, de a magyarok nem mozdultak. Szerették a szülőföldjüket, s az új hatalmat az 1938 előttivel azonosították.

Csalódtak. Az új kormány alaptulajdonsága a kollektív bűnösséggel megvádolt németek és magyarok kormányprogrammá emelt gyűlölete, nemzeti, emberi és anyagi kisemmizése lett. Központi kérdés lett a kitoloncolásuk, s a hátrahagyott vagyonuk szlovák betelepülők közötti szétosztása. A potsdami konferencia a magyarok esetében a kitoloncolást megtagadta, s az 1938-ban Magyarországhoz csatolt, a cseh és a szlovák hivatalos iratokban csak „betelepítési övezetként” szereplő területen élő magyarok kérdésének rendezését a két fél belügyének tekintette.

Ettől pedig nem lehetett semmi jót várni, hisz Vladimír Clementis külügyi államtitkár – nemcsak a kormány ülésén – többször is kijelentette: „a vesztes magyarokkal mi, győztesek úgy viselkedhetünk, ahogyan csak akarunk, hisz mögöttünk áll a Szovjetunió. Tehetünk akármit, csak a nyugat meg ne tudja.”

Nyugat megtudta. Felszólalt az általa törvénytelennek tartott közmunka, a csehországi deportálások végrehajtásával kapcsolatban, elítélte az embertelen kitoloncolásokat, de nem ítélte el az irányított gyűlöletet s a magyarok megfélemlítését, tízezrek megfosztását minden tisztességesen megszerzett tulajdonuktól. A lakosságcserébe rejtett vagyonszerzést, őshonosok kitelepítését pedig törvényesnek tekintette. Rezenéstelenül vette tudomásul a magyar etnikai terület szlovákokkal való észak–déli irányú betelepítését, amiből a Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) és a Szlovák Telepítési Hivatal (SZTH) még az 1920 után betelepített morvákat és cseheket is kizárta, s „haza-

térésre” kényszerítette őket. Így a Csehszlovák Köztársaságban élő, de már saját törvényhozói és végrehajtói hatalommal rendelkező szlovák szerveket a magyar- és németgyűlölet mellett a csehek „nemszeretettsége” is jellemezte. Pedig nekik köszönhetők, hogy nem kerültek a legyőzöttek, a háborús bűnösök csoportjába, amire a Hitler által működtetett szlovák kirakatállam elegendő okot adott.

A magyarellenesség, a gyűlölködés, a hivatalos és más jellegű önkényeskedés melegágya volt az SZNT utasítására kidolgozott A magyarkérdés végleges megoldásának terve. 1945–1946-ban gyakori volt, hogy a magyar falvakban megjelentek kisebb-nagyobb partizán- és más felfegyverzett csoportok. Kezdetben raboltak, vittek, amit csak láttak, későbbben csak végigszáguldoztak a községen, a levegőbe lövöldöztek, majd eltűntek, s visszahagyták a rémülettől megdermedt lakosságot.

A cseh és szlovák törvényhozás az 1945–1946-os években – erkölcsileg és anyagiilag egyaránt – olyan mértékben semmizte ki és aláta meg a magyarokat, hogy a kialakult helyzetet Karel Kaplan cseh történész a genocídiumot megelőző állapotként jellemezte.

A magyar lakosság megfélemlítésének és kisémmizésének további forrása volt a népbíróság. A kollektív bűnösség alapján minden magyar vádolható volt, s ezt meg is tették. Voltak olyan települések – s nem csak a magyar–szlovák etnikai határ közelében –, ahonnan beidéztek és megvádolták az összes tizennyolc évét betöltött férfit. Az ok: „a fasizmus, Nagymagyarország visszaállítására való törekvés, a magyar hadsereg üdvözlése s általában a magyar nemzetiség.” A vádak célja a megfélemlítés mellett a vádlottak vagyonának az elkobzása volt, esetleg a reszlovakizálás elfogadása.

Az 1945–1948 közötti magyarüldözés, a tervezett kitelepítés – aminek a lakosságcsere nevet adták –, a kitoloncolások, a szlovákság észak–déli irányú, tervszerű betelepítése megváltoztatta a háború végén még magyar etnikai terület nemzetiségi képét, s besorolhatták a vegyes lakosságú kategóriába. Az itt élő magyarok és szlovákok aránya az 1948-at követő években, az „internacionalizmus” mögé bújtatott fékezett nacionalizmus korában sem javult, s az iparosítás, a szövetkezetesítés keretén belül tovább folyt a szlovákok betelepítése. Megszűnik viszont a hivatalosan irányított nyílt s brutális magyarellenesség – ahogyan napjainkban nevezzük –, a magyarhisztéria, a felszín „nyugalmi” állapotba került. De az alsóbb rétegekben szinte állandó volt a magyarellenes mozgás. Az idősebb generáció még emlékszik a szinte ciklikusan ismétlődő „az alternatív oktatás, a szlovák nyelvű oktatás és a biztos jövő” jelszók alatti akciókra. Szinte állandósult a magyar nyelv elleni támadás, s az elvtársak jól tudták, hogy a nyelv elhagyása a nemzetiség elhagyását is jelenti.

Átéltük, erősek maradtunk. Az íróink írtak, a pedagógusaink nemcsak oktattak, hanem neveltek is, színjátszó csoportokat, énekkarokat, szakcsoportokat vezettek. A Csemadok biztos fedelet adott még a konspirálóknak is. A magyar népdal, néptánc, a magyar nemzeti történelem központja volt. Tartottuk magunkat, s füttyülve az anyagiakra, „tettük a magunkét”.

Aztán elérkezett az, amire álmainkban vágytunk, s betört – a Szlovákiában speciálisan értelmezett – szabadság, a demokrácia, s megkezdődött a nyílt magyargyűlölködés, ami a határok eltörlését követően olyan méreteket öltött, hogy szlovák polgárként szégyenkeznek. Ebben a légkörben élünk napjainkban is. Sokan nem bírják az állandó

nyomást, beolvadnak a többségbe. Számunk folyamatosan csökken, bár sok a „kis” magyar–szlovák megértés, szomszédbarátság.

Ki a hibás, kit hibáztathatunk, hogy idáig jutottunk? A gyerekeik, unokáik anyanyelvi nevelését elhanyagoló, anyagiakat hajkurászó felnőtteket, a közélet iránt érdektelen magyarokat? Miért nem vették ezt észre a nemzetiségünk „örzésével, védelmével” megbízott politikusaink, a magyarságunk megmaradását ígérők, politikai és kulturális életünket vezetőik, akiket a tényekre a tudomány nemegyszer figyelmeztetett is?

Tisztelt politikusaink, kulturális életünk vezetői! Szavazatainkkal önöket kértük fel, képviseljék az érdekeinket. Bízunk önökben, s ehelyett megbontották a sorainkat, meggyengítettek bennünket. Akkor jöttek közénk, amikor – saját szempontjukból – éppen jónak tartották, általában a választások előtt. Sohasem tárták eléink a valós helyzetet, nem számoltak el a munkájukkal. Ha meg akarunk maradni, akkor ezen változtatni kell! Legyen a választónak joga a felelősségvonasra!

Most pedig, kérem, engedjenek meg egy rövid összefoglalást.

Napjaink szlovákiai magyarságának életét felfokozott szorongás jellemzi. Úgy élünk, mint vad a vadászatban, sokunkban állandósult a félelem, a szorongás. Félünk országunk politikai vezetésének magyarelles megnyilatkozásaitól, szenvedünk a bennünket megalázó kijelentéseiktől. Teszik ezt velünk talán azért, mert szegényebben vagyunk, mint ők? Mert csendben vagyunk? Tény, hogy az ország legtermékenyebb régiójában élünk, amely az ország gazdaságilag legelmaradottabb területe. Milyen is ez a magyarlakta régió? Kevés a munkalehetőség, keleten nincs is, s a munkanélküliek aránya meghaladja a szlovákiai átlagot. Nincs korszerű vasúti közlekedésünk, s a Pozsony–Komárom vasútvonal ennek paródiája. Nincs gyorsforgalmi úthálózatunk, nincs vagy kevés az ipari parkunk, s ha vannak is ilyenek, zömmel a magyar–szlovák nyelvhatárra lokalizálták őket úgy, hogy inkább észak felé legyenek nyitottak. Még „szerecsse”, hogy több ezer magyarnak ad munkát az észak-dunántúli gyárakban az anyaország.

Felvetődik a kérdés, felróhatjuk-e ilyen körülmények között a kialakult helyzetet már nem tűrő, gyengébb idegzetű nemzettársainknak, hogy mindettől meg akarják menteni a gyermekeiket, unokáikat, s bizonyos fokig „délbábos álmokat” kergette beolvadnak a szlovákságba, asszimilálódnak?

Szeretném, ha ez a konferencia utat mutatva megválaszolná a legfontosabb kérdéseinket, vázolná megmaradásunk lehetőségeit.